

Kolejka, Josef

Balkánská otázka v roce 1912

In: *Studia Balkanica Bohemoslovaca. II, (Příspěvky přednesené na II. celostátním balkanistickém symposiu v Brně 28.-29. května 1974)*. Dorovský, Ivan (editor). Vyd. 1. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1976, pp. 159-185

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/121238>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JOSEF KOLEJKA

BALKÁNSKÁ OTÁZKA V ROCE 1912

Na prvním brněnském balkanistickém sympoziu v roce 1969 jsem referoval na historické sekci o významu "východní" neboli "balkánské otázky" v prostředí mezinárodního socialistického hnutí v období I. a II. internacionály, přičemž jsem se podrobněji věnoval diskusi o balkánské otázce z let 1896-1897. Ve své knize "Národnostní programy pro střední a jihovýchodní Evropu. Z dějin socialistické teorie národnostní otázky. Od Marxe k Leninovi. 1848-1914, Brno 1971 - jsem zařazoval poznávání "východní" otázky vždy z hlediska významu této problematiky v jednotlivých časových úsecích, přičemž jsem popisoval názory především jednotlivých osobností a jen částečně jsem přihlížel k názorům institucí, resp. k programům stran a celého hnutí. Samostatně jsem pak tuto problematiku "balkánské otázky" zpracoval ve studiích "Medjunarodnoto socijalističko dvizenje za istočnoto /balkanskoto/ prašanje", Glasnik, Skopje 1971, 3, str.157-180, dále v příspěvku "Rakousko-uherská socialisté o Balkánu 1908-1913, Otázky dějin střední a jihovýchodní Evropy, str.293-301, Brno 1971, v článku "Ohlas ilindenského povstání 1903, Matica moravská 1973/3-4 a konečně jsem odevzdal do tisku pro Slovanský přehled, 1974/6 "Ohlas mladoturecké revoluce a anexe Bosny-Hercegoviny v mezinárodním dělnickém hnutí v roce 1908-1909". Problematika "východní otázky" je stále živá, ale zdá se, že jak sovětské nebo i západoevropské práce se při studiu balkánské problematiky zabývají nadále především poznáním mezinárodních vztahů a

diplomacie velmocí ve vztahu k Turecku. Na zájem mezinárodního dělnického hnutí o poměry na Balkáně a na jeho názory na řešení "národnostní otázky" v jihovýchodní Evropě se poukazuje v sovětských /Krivoguz/ nebo západních pracích /zejména Haupt/, především v syntezách dějin I. a hlavně II.internacionály. Důležitou pramennou základnou dalšího výzkumu stanoviska II.internacionály k "balkánské otázce" bude Hauptova edice dokumentů z činnosti Mezinárodního socialistického byra, která dovolí poznat reakci vedení Socialistické internacionály na četné stížnosti a rezoluce socialistů z balkánských zemí.

U nás mezitím přispěl k poznání ohlasu balkánské otázky v prostředí mezinárodního dělnického hnutí a hlavně v prostředí české společnosti Ivan Dorovský, který na základě makedonské historiografie upozornil na činnost makedonského šeka či řeckého Makedonce Pavla Argyriadise, totiž na jeho agitaci pro zřízení federace na Balkáně Slovanský přehled 1972/3, "K historii myšlenky balkánské federace" /. V rámci své knižní monografie "České země a Balkán" v oddíle IV. přináší Dorovský četné údaje o ohlasu důležitých událostí, které se odehrály na půdě historické Makedonie před rokem 1914. Dorovský tak doplňuje starší práce Šlajsové, Paulové i jiné / z nových např.Krajčovič/, v nichž se poznával ohlas událostí na Balkáně v prostředí našich národů. Práce Dorovského jsou pro nás cenné také v tom, že pro další výzkum "východní otázky" prostředkují československé odborné veřejnosti poznávání rozsáhlé a agilní makedonské historiografie, která už po léta sleduje, jaký ohlas měly v evropské veřejnosti a u jednotlivých národů střední a západní Evropy významné události z konce 19.století a z let 1900-1914 v jihovýchodní Evropě

/především ovšem na půdě Makedonie/.

Pozornost badatelů "východní" čili "balkánské otázky" přitahují zejména léta 1912-1913 - období balkánských válek, které vyvolaly v Evropě tak silné obavy z vypuknutí celoevropské války, že se Mezinárodní socialistické бюро a vůbec celé vedení Socialistické dělnické Internacionály cítilo doslova přimuceno zaujmout k válce a jejímu překvapujícímu průběhu zásadní stanovisko. Důležité bylo zejména stanovisko sociálních demokratů Rakousko-Uherska a Ruska, protože právě zásah těchto dvou velmocí se očekával.

Už od konce září 1912, kdy napětí mezi balkánskými státy a Tureckem se zvyšovalo v důsledku vyhlášení mobilizace v obou táborech /až dne 8.října zahájila válku Černá Hora proti Turecku, dne 13.října podaly ultimativní nóty Turecku Srbsko a Bulharsko, dne 17.října vypovědělo Turecko válku dvěma jmenovaným státům a 18.října vstoupilo do války proti Turecku i Řecko/, připravily sociálně demokratické strany Rakousko-Uherska řadu členských schůzí a pak i veřejných shromážděních, na nichž řečníci varovali rakousko-uherskou vládu, aby se nevměšovala do událostí na Balkáně. Podobně vystupovali v následujících dnech i sociálně demokratičtí poslanci v říšské radě. Pařížská L'Humanité hodnotila začátkem druhé poloviny října s uznáním tuto činnost sociálních demokratů, kteří "od několika týdnů vedou silný a obratný boj proti válce". Stručně lze říci, že podobně jako západoevropské socialistické strany a německá sociální demokracie přijímali i rakousko-uherský sociální demokraté stanovisko socialistů balkánských zemí, kteří se obraceli

dne 12. října 1912 na evropské veřejné mínění zvláštním "Manifestem socialistů Turecka a balkánských zemí", v němž odmítali válečné řešení poměrů na Balkáně a východisko viděli v uskutečnění společné federace všech národů jihovýchodní Evropy a Blízkého východu. V rakouské říšské radě interpelovali sociálně demokratičtí poslanci znovu dne 21. října vládu, žádající od ní veřejné prohlášení, že se za žádných okolností nebude vměšovat do války na Balkáně a že nemá záměr obsadit novopazarský sandžak. Ve svých projevech v říšské radě a v následujících dnech na dalších veřejných shromážděních vyslovovali rakousko-uherský sociální demokraté solidaritu s balkánskými socialisty a slibovali, že prosadí vůli po míru v Rakousko-Uhersku za každou cenu.

Navzdory nepříznivým podmínkám, jež vytvářel despotismus, vystupovali ruští sociální demokraté od začátku října 1912 proti válečným choutkám carismu. V článku "Hazardní hra" ze 17. října 1912 pranýřoval V. I. Lenin /sídlil tehdy v Krakově/ psaní buržoazního demíku "Novoje vremja", které psaly o "svaté válce balkánských Slovanů za nezávislost", aby tak zakrývaly záměry carské vlády na "oloupení Turecka". Tyto "slovanské tirády" a štvání proti Rakousku nazýval Lenin "šilným hazardem". Někdy ve dnech 20.-22. října 1912 sepsal Lenin provolání Sociálně demokratické strany dělnické Ruska /bolševiků/ "Ke všem občanům Ruska", v němž upozornil na nebezpečí přerůstání války na Balkáně v celoevropskou válku v důsledku dobývacích záměrů všech velmocí včetně Ruska vůči Turecku. Výzva SDSDR zároveň upozorňovala dělníky a širší veřejnost v Rusku na to, že "balkánská krize" je jedním z článků řetěze těch událostí, které ve 20. století vedou k válkám a k revolucím. Naši bratři, socialisté

balkánských států, chtějí řešit své věci federací balkánských zemí: bránice sebeurčení i úplnou svobodu národů chtějí prokřestit cestu třídnímu boji za socialismus. Toto heslo o federaci musí obhajovat ruští sociální demokraté proti carismu, který je hlavní oporou reakce na celém světě a který se chce obohatit na Turecku pod záminkou ochrany svobody a nezávislosti Slovanů. V letáku se pranýřuje tata "hmusná lež" velkostatkářů, buržoazie, nacionalistů a liberálů. SDSDR/b/ protestuje proti nacionalismu a šovinismu a vyzývá k revolučnímu svržení carismu a k nastolení republiky v Rusku: taková skutečnost zabezpečí svobodný rozvoj v Rusku i v celé východní Evropě. Socialisté balkánských států rázně odmítají válku. Socialisté Itálie a Rakousko-Uherska i celé západní Evropy je svorně podporují. Připojme i náš hlas a rozvíňme šířeji agitaci proti carismu.

Možnost revolučního řešení událostí a poměrů na Balkáně naznačil Lenin i v článku "Balkánské národy a evropská diplomacie", psaném někdy kolem 25.-27. října 1912. Lenin tehdy upozorňoval na to, že Balkán je dnes středem všeobecného zájmu, a považoval tuto skutečnost za pochopitelnou mimo jiné i proto, že "možná pro celou Evropu odbíjí hodina, kdy samy národy řeknou své svobodné a rozhodné slovo". Lenin nadále upozorňoval na nebezpečí vměšování "Evropy" do záležitostí Balkánu, a zásadně toto vměšování odmítal, protože "ani ta nejliberálnější Evropa nepřinese Balkánu nic jiného než hnilobu a stagnaci, než byrokratické překážky svobodě ... Právě Evropa brání ustavení balkánské federativní republiky."

Vidíme, že Lenin sympatizoval s hesly balkánských socialistů

a naznačoval možnost vskutku revolučního řešení poměrů na Balkáně, když "národy samy" o sobě rozhodnou. Avšak metodu "války jednoho národa proti druhému" odmítal. V článku "Ostudná rezoluce" pranýřoval Lenin rezoluci petrohradské městské dумы z 23. října, která byla adresovaná hlavním městům balkánského spolků: Lenin se posmíval frázím této rezoluce "o boji za svobodu utlačovaných národů", když ve skutečnosti vedly válku dynastie. Lenin poukazoval na to, že "skutečná svoboda /Lenin/ slovanického rolníka na balkáně, stejně jako rolníka tureckého, může být zaručena jedině /Lenin/ úplnou svobodou uvnitř každé /Lenin/ země a úplnou a důslednou federací demokratických států." Svůj nesehlas s válkou na Balkáně vyjádřil Lenin i touto formulací: "Slovanický i turecký rolník na Balkáně jsou bratři, a jeden jako druhý jsou » utlačováni « svými statkáři a svými vládami."

Lenin, který tehdy od léta 1912 sídlil v Krakově, aby měl blíže k domovu a mohl lépe reagovat na úkoly nově narůstající situace v Rusku, nemohl se pochopitelně zabývat vývojem na Balkáně podrobně historicky, ekonomicky nebo dokonce i jazykově. Při psaní svých článků byl odkázán na zpravodajství denního tisku /rakouského nebo i zahraničního, pokud docházel do Krakova/ a některé revue, které však dostával s určitým opožděním. Je pochopitelné, že se Lenin opíral o některá souhrnná líčení např. v časopisech "Die neue Zeit" a "Der Kampf." Články v těchto dvou socialistických revuách byly dost rozsáhlé a poskytovaly hodně poznatků - ale Lenin uměl z agenturních zpráv i ze souborných líčení vyčíst to podstatné, to co bylo pro další postup revolučního proletariátu a jeho ideologii nejdůležitější.

Zajímavý názor na vývoj událostí na Balkáně ještě před ofi-

ciální zahájením války podal v časopise "Die neue Zeit" H.Wendel, Tento příslušník mladší generace funkcionářů a publicistů německé sociální demokracie viděl v protitureckých cílech Srbska a Bulharska především "ekonomické momenty", které pronikají na povrch věci přes všechny ideologické, národní nebo náboženské závoje. Poněkud vulgárně chápal Wendel "balkánskou otázku" jako "otázku žaludku", neboli "paradoxně zaostřeno, celá balkánská otázka se materializuje v srbských sviních". Wendel měl na mysli to, že Srbsko potřebuje bezpečný a rychlý vývoz dobytka. Srbsko, typická vývozní země, pronásledované celními válkami Rakousko-Uherska, hledá bránu svému vývozu, hledá cestu k moři, neboť přístav - to je existenční podmínka Srbska. Pak je tu i potřeba všech Srbů. Sjednocené velké Srbsko by bylo politicky a hospodářsky životaschopným státním útvarům s velkým vnitřním trhem. Podobně je tomu i s Bulharskem. Připojení všech těch částí Makedonie, kde mezi obyvatelstvem převažují Bulhaři, by dalo vzniknout říši s výhodnou ekonomickou základnou. A to je jádro velkobulharské propagandy v Makedonii. Wendel ovšem chápe i to, že se Turecko všem těm snahám o odtržení nejlepších a nejúrodnějších oblastí brání. Turci ale promeškali příležitost, která vznikala v létě 1908. Mladoturci však přešli k šovinismu, uplatňovali nadprávi pro osmanství, a to vyvolávalo nesouhlas a odpor na všech stranách. Wendel upozorňoval již v říjnu 1911, když došlo k "loupeživému vpádu Itálie do Tripolisu", na to, že Černá Hora, Srbsko a Bulharsko i Řecko čekají na svou hodinu. Tyto státy čekaly celý rok a nyní již vidí odbítet svou osudovou hodinu.

R. Hilferding začal svůj článek "Balkánská válka a velmoci" z 18. října citátem z výboru K.Marxe o "východní otázce" z roku

1853, v němž byl vyjádřen odsudek barbarství Turecka a zároveň i reakčnosti evropské diplomacie, usilující o udržení status quo na Balkáně. Hilferding se při této příležitosti posmívá "vojenské straně" v Německu, která se tolik radovala z provedení mladoturecké revoluce. Mladotureci nemohli znázornit novou etapu v záchraně Turecka.

O postoji Anglie ke "krizi na Balkáně" referoval v "Die Neue Zeit" Angličan Th. Rothstein, který kritizoval vůbec evropskou diplomacii za to, že se po dlouhá léta pokoušela "balzámovat" balkánskou otázku. Rothstein zejména obviňoval krátkozrakost anglické zahraniční politiky, která nyní neví, zda má souhlasit s balkánskými státy a tím i s Ruskem nebo zda má podpořit Turecko a tím i uspokojit indické mohamedány.

Na rozdíl od Wendela a Hilferdingra vyslovil se o situaci na Balkáně anglický socialista H. Quelch jako o "útoky na Turecko", zosnovaném především Ruskem. Quelch sice za sebe a za "British Socialist Party" prohlásil, že "nedržíme s Tureckem", ale snahy balkánských národů nepřímě odsuzoval tím, že považoval despotismus v Rusku za mnohem horší než poměry v Turecku. Také Quelch podobně jako Rothstein odsuzoval politiku Anglie vůči Turecku.

Do výběru projevů těch socialistických autorů, kteří se zabývali událostmi na Balkáně před vydáním Manifestu Internacionály z 29. října 1912 /viz o tom dále/, mohli bychom zařadit i obšírný článek německorakouského sociálního demokrata F. Austerlitz, nadepsaného "Po válce" a uveřejněného v "Die neue Zeit". Austerlitz psal svůj článek někdy po 25. říjnu, kdy bylo již jasné, že Turecko určitě nezvítězí a že se status quo v jihovýchod-

ní Evropě neudrží. Austerlitzovi se zdálo, že balkánské státy již rozhodly o svých cílech a že mají právo na to, co získaly. Na rozdíl od Hilferdinga a Quelcha odmítal Austerlitz vysvětlovat válku na Balkáně jen postojem velmocí. Příčiny války vidí autor v úsilí balkánských národů o sjednocení svých příslušníků, kteří žijí v Turecku, a ve slabosti Turecka, která povzbuzuje jeho nepřátele k akcím. Úsilí velmocí o udržení dnešního status na Balkáně by vzbudilo výsměch. Austerlitz nemá sympatie vůči balkánským dynastiím, ale vidí, že vývoj v Makedonii bude nyní příznivější, že balkánské národy budou schopnější obchodníci apod. Ať se uskuteční stará zásada sociální demokracie: Balkán Balkánům! Ať je zrušeno panství Osmanů, Evropa nemá důvod bránit tomuto vývoji.

Tak se reagovalo v jednotlivých sociálně demokratických stranách evropských zemí na válku na Balkáně, na hesla balkánských socialistů o potřebě balkánské federace a hlavně o nebezpečí vzniku celoevropské války před 28. říjnem 1912, kdy se sešlo v Bruselu plenární zasedání Mezinárodního socialistického býra. Dodejme ještě, že schůze MSB se konala nadále v době velmi vážné. Na jedné straně se již vědělo, že balkánský čtyřspolek nad Tureckem překvapivě zvítězil, ale na druhé straně se právě proto očekával zásah velmocí do dalších událostí. Denní tisk z posledních říjnových dnů nadále referoval o válce na Balkáně s titulky "Před vážnými událostmi", "Další rozšíření války na evropské území?" apod.

A také účastníci plenárního zasedání Mezinárodního socialistického býra oprávněně posuzovali situaci na Balkáně a v Evropě jako vážnou.

Rozhodování pléna MSB ve dnech 28. a 29. října 1912 bylo ulehčeno stanoviskem balkánských socialistů: představitelé Socialistické internacionály se nemusili zabývat otázkou oprávněnosti nebo neoprávněnosti války balkánských států proti Turecku - a nestáli před problémem, zda hájit nebo nehájit integritu Turecka. Zdá se, že v prostředí MSB převládaly více sympatie pro balkánské národy než obavy z rozpadu Turecka. A tak hlavní starostí zástupců jednotlivých sociálně demokratických stran a MSB bylo především zabránit rozšíření války. Referentem o mezinárodní situaci byl Viktor Adler, který zdůrazňoval požadavek soustředit úsilí evropského proletariátu k tomu, aby bylo zabráněno vměšování velmocí do věcí balkánských národů. Podle Adlera by mohla mít intervence západoevropských států osvobozenecské cíle /!/, ale bylo by třeba je zaplatit krví západoevropského proletariátu. Intervenci Ruska /a Rusko považoval Adler za nejvíce agresivní/ a zásahu Rakouska do Balkánů bylo třeba zabránit. Adler souhlasil s ideou balkánských socialistů - s federací balkánských republik - a sám doporučoval, aby Internacionála usilovala o autonomii slovanských národů na Balkáně". Zásada status quo na Balkáně byla všeobecně odmítána a E.Vaillant poukazoval na progresivní charakter boje balkánských národů. Ostatní řečníci se zabývali hlavně otázkou, co dělat proti nebezpečí vzniku celoevropské války. Důležitý byl návrh Rozy Luxemburgové, aby se přikročilo k přípravě opravdu účinné akce mobilizace mas proti válce. Druhého dne - 29. října - byl vyhlášen "Manifest internacionály proti válce" /takový název dostala rezoluce plenárního zasedání v následujících dnech/, který vyzýval všechny proletariát a celou evrop-

skou veřejnost k nejradikálnějším protiválečným projevům a akcím. V Manifestě se uznávala "oprávněnost" a "samozřejmost snah balkánských národů za sjednocení, o samosprávu /ve smyslu samovládu/ a za ukončení dnešního stavu", ale zároveň byly odmítány "zájmy balkánských dynastií a kapitalistická rozpínavost", které se "skrývají" právě za snahy o národní sjednocení. MSB odsoudilo intriky evropských velmocí /vměšování Evropy do balkánských záležitostí byly prý národy "degradovány na vasaly Ruska a Rakouska", obvinilo tyto vlády z toho, že brzdily regenerační proces v Turecku a že podněcují celoevropskou válku. Manifest ukazoval na možnost vyřešit práva národů na sjednocení a svobodu včetně sporných územních otázek "všeobecnou demokratizací poměrů na Balkáně a revolucionizováním a semknutím balkánských národů včetně Turecka".

Manifest vyšel v době, v níž nadále hrozilo nebezpečí zásahu Rakousko-Uherska na Balkán a tím i nebezpečí srážky s Ruskem. Ve dnech 30. a 31. října 1912 čteme znovu - alespoň v českém denním tisku - titulky i podtitulky zpráv "Na prahu velké války evropské?" "Nebezpečí evropské války nebylo nikdy tak veliké" apod. Manifest proto povzbuzoval k ještě větší aktivitě. Sociální demokraté v říšské radě Předlitavska vystoupili s ostrými protesty proti chování rakousko-uherské vlády. Právě dne 29. října 1912 se konala velká protiválečná demonstrace v Budapešti. Sjezd německorakouské sociální demokracie, zahajující jednání dne 31. října, vyzval dělníky k zesílení akcí proti vyzbrojování v Rakousku a proti možnému zasahování Rakousko-Uherska na Balkáně. "Balkán balkánským národům! a "Ruce pryč od novopozarského sandžaku!" - to byla hesla prvních dnů tohoto sjezdu.

Manifest byl přijat v jednotlivých zemích se všeobecným

souhlasem a někdy i s nadšením. Protiválečné hnutí dostalo v Manifestu vcelku jasnou směrnicí: vytvořit všeobecné protiválečné veřejné mínění, které nedovolí vládám jednotlivých států odvážit se vojensky zasahovat do poměrů na Balkáně. Toto protiválečné hnutí vrcholilo v Rakousko-Uhersku dne 10. listopadu a jinde v Evropě dne 17. listopadu velkými protiválečnými manifestacemi. Jen Polská socialistická strana /PPS-frakce/ a Sociálně demokratická strana Haliče /v rakouském záboru/ zaujaly dost odlišný postoj. A také v Čechách se ozval poněkud odlišný, ale snad ojedinelý názor v sociálně demokratickém prostředí. Josef Hudec se pokusil srovnat Manifest Internacionály z 29. října 1912 se starším spisem F. Lassalle "Italská válka" z roku 1859, aby tak dokázal, že socialistická teorie má "rozpory". Jako kdysi Lassalle sympatizoval s válkou Italů proti Rakousku, byť i tito měli podporu reakčního císaře Napoleona Bonaparta, tak i nyní by měli socialisté souhlasit s válkou balkánských států proti Turecku, protože jde o osvobození Slovanů a Řeků od staletého tureckého útlačku. Turecko je despotické a shnilé - a to se v Manifestu Internacionály nekonstatuje - stěžoval si Hudec - , naopak jsou kritizovány balkánské státy a hlavně pak ruský absolutismus za to, že "využíval národnostních aspirací balkánských národů". Vzhledem k takové stylizaci zůstal prý Manifest Internacionály "bez hlubšího ohlasu na fóru dějinném". Z celkových poměrů v Turecku vyvodil Hudec závěr, že jako socialisté "a zejména jako slovanští socialisté nemůžeme odpírat sympatie balkánským spojencům". Internacionála by měla "převzít také svůj socialistický podíl diplomatický, když se jedná o nové upravení mapy a poměrů na jihu Evropy".

Hudcovo tvrzení, že rezoluce MSB z 29. října zůstala "bez hlubšího ohlasu", neobstojí. Jiná je věc, že již od 31. října a nebo od 1. listopadu přestávala obava z bezprostředního nebezpečí vzniku celoevropské války. A důležité byla také ta okolnost, že vítězství Srbů u Kumanova ve dnech 22.-23. října a dobytí pevnosti Lozengradu bulharskými vojsky ve dnech 23.-24. října "naplnila svět nemenším úžasem nežli prvá vítězství Velké francouzské revoluce ... a přivedila hotový převrat ve veřejném mínění Evropy i ve stanovisku evropské diplomacie k balkánským událostem". Už od konce října se psávalo ve francouzském a anglickém tisku příznivě o balkánských státech a "tisk německý a italský, kterému se nechtělo do sympatií k vítězům, přestal alespoň počítat s Tureckem jako s evropským státem. Byl to příznivý obrat pro bližší skončení války a zabezpečení jejího izolování na válčící strany" - tak posuzovala situaci na Balkáně na začátku listopadu 1912 česká sociálně demokratická revue "Akademie".

Ale ani v období, v němž si "celá Evropa oddychla jako po těžkém snu", nepřestalo protestní hnutí v jednotlivých evropských zemích. Ostatně toto období "oddychu" trvalo jen krátce. Dne 5. listopadu 1912 oznámil rakousko-uherský ministr zahraničních věcí hrabě Berchtold v zahraničním výboru rakouských delegací, že Rakousko-Uhersko sice bere na vědomí "rozsáhlou měrou novou situaci, způsobenou vítězstvími států balkánských", ale zároveň si vyhrazoval pro habsburskou monarchii práva žádat, aby "legitimní zájmy mocnářství /rakousko-uherského/ nedoznaly novou úpravou věci žádné újmy". O několik dní později se veřejnost dověděla, že Rakousko-Uhersko neschválí postup Srbska na Jadran přes

území obývané Albánci a že nestrpí další rozmach srbské moci, To vyvolalo nevoli Srbů - a nové napětí rakousko-srbské se okamžitě odrazilo ve veřejném mínění ruském, které se pochopitelně již od začátku října zastávalo Srbska. "Mezi vídeňským a ruským tiskem rozzuřil se novinářský zápas jako v předvečer vyhlášení války mezi dvěma velmocemi" - čteme v "Akademii".

Vskutku od 6.-7.listopadu se v denním tisku opět píše: "Před hrozící válkou evropakou?" - nebo "Zraky celé Evropy určeny k Rakousku" a "Mír evropský a zejména mír našeho státu visí na nitkách" apod.

Sociálně demokratický tisk německorakouský, český i jihoslovanský pranýřoval Berchtoldovo prohlášení z 5.listopadu a žádal, aby bylo vysvětleno, co jsou to "legitimní zájmy Rakousko-Uherska na Balkáně". A tento požadavek se stal ústředním bodem stovek a stovek schůzí a demonstrací, pořádaných v Rakousku i v Uhrách v prvních deseti dnech listopadu 1912. Dne 10.listopadu uspořádalo vedení německorakouské sociální demokracie ve Vídni demonstrační průvody s hesly "Mobilizace mas pro zachování světového míru".

Vážnost situace si uvědomovala i Sociálně demokratická strana Německa /SPD/, které uspořádala dne 12.listopadu v Berlíně a v Braunschweigu velké protestní mítinky "proti pokusu zavléci německý národ do balkánské války". Vedení SPD navrhlo sekretariátu MSB, aby byl svolán mimořádný kongres Socialistické internacionály. "Podnět k jeho svolání zavdaly zprávy o nových zápletkách zahraniční politiky evropských států, najmě Rakouska, v záležitosti změn mapy balkánského poloostrova, ku kterým má dojít po vítězné válce spojených jihoslovanských států nad Tu-

reckem" - referovala "Akademie". Mimořádný kongres Socialistické internacionály s programem "Stanovisko světové socialistické internacionály k událostem na Balkáně a k válce vůbec" byl svolán na dny 24.-25. listopadu 1912 do Basileje ve Švýcarsku.

Ale ještě před svoláním kongresu připravilo Mezinárodní socialistické byro na den 17. listopadu 1912 velké demonstrační akce proti hrozbě všeobecné války: konaly se ve všech důležitých střediscích dělnického hnutí a v hlavních městech evropských států. Referenty na protiválečných manifestacích byli vždy představitelé socialistických zemí ze sousedních nebo jiných zemí: Jaurès a Renner referovali v Berlíně, Mac Donald, Vandervelde a Scheidemann v Paříži, v Londýně vystoupili Longe a Ancel, v Budapešti Liebknecht, v Praze Pieter Troelstra. V Paříži, v Berlíně, ve Vídni a jinde přicházelo na sociálně demokratické projevy 50 až 100 tisíc lidí. A další desítky a stovky schůzí byly uspořádány v jednotlivých zemích v dalších dnech. "Nejame bezmocni" - mluvili řečníci, varující vlády svých i druhých států před možnými válečnými záměry. Podle okolností se pak řečníci ujímali práv balkánských národů a slibovali, /např. Troelstra v Praze/, že mimořádný kongres Socialistické internacionály v Basileji bude řešit "balkánskou otázku" pozitivně, a to ve smyslu federativní republiky balkánských zemí podle švýcarského vzoru. Ozvali se opět i dělníci Ruska: v Petrohradě a v Moskvě byla proklamována jednodenní politická stávka proti hrozbě války.

Překvapující výsledky války na Balkáně podnítily zájem o tom, oč na Balkáně skutečně jde a jak nové skutečnosti hodnotit. Nepochybně jeden z nejlepších přehledů a hodnocení situace na

Balkáně podal Otto Bauer v listopadovém čísle "Der Kampf". Bauer konstatoval "dobytí Makedonie Bulharskem a Srbskem znamená pro tuto zemi buržoazní revoluci - její rok 1789 nebo 1848". V pečlivém rozboru "války o Makedonii", vycházející z dostupné literatury /z pera evropských i balkánských autorů/, poznal Bauer strukturu společnosti v Makedonii /přesněji řečeno v jednotlivých vilájetech tureckého území v jihovýchodní Evropě/ a charakter turecké správy. Na základě rozboru postavení obyvatelstva pod tureckým panstvím došel Bauer k závěru: "Není divu, že makedonští sedláci toužebně očekávali bulharské a srbské oddíly jako osvoboditele." V Makedonii "přeměnu feudálního právního pořádku v měšťácký řád nelze uskutečnit jinak než jen zrušením tureckého panství". Proto tedy posuzoval Bauer dobytí Makedonie jako "buržoazní revoluci". Tato skutečnost může znamenat "velký historický pokrok", protože jde o "osvobození makedonských sedláků z vykořisťování od tureckých feudálů", dále o "rozšíření příliš úzkých hranic balkánských států, jež sespěřovaly jejich vývoj", a také jde o osvobození tureckých sedláků v Anadolii od nesmírných vojenských a daňových nákladů, které byly vymáhány na udržování vojska v Makedonii.

Nelze tu podrobně vylíčit obsah citovaného článku "Válka v Makedonii", v němž se autor kriticky vyslovil i o evropské diplomacii, prodlužující život Turecka jen proto, že se velmocí nemohly dohodnout o rozdělení jeho dědictví. Bauer poznal pestré složení obyvatel Makedonie a věděl hodně o sporech Bulharů, Srbů a Řeků o tuto zemi. A přece byl ochoten přát balkánskému spolku vítězství nad Turky, neboť toto vítězství mohlo znamenat pro balkánské národy jejich hospodářský, sociální a kulturní rozvoj.

Obával se však /svůj článek psal před 1. listopadem 1912/, že vítězství balkánských států nad Tureckem vyvolá nevoli velmocí a že strhne evropské národy do války. Vítězství Turků si zásadně nepřál, protože by znamenalo pokračování feudálního vykořisťování a cizáckého panství v Makedonii.

Největší nebezpečí pro vznik celoevropské války viděl Bauer především v Rakousku, které svým postojem vůči Srbsku se stalo na Balkáně kontrarevoluční mocností, a v Rusku, které zase svou rolí ochránce Sřbů a balkánských Slovů usilovalo o získání Dardanel. Proto se musel Internacionála - doporučoval Bauer - postavit proti politice obou velmocí a vystoupit proti nim s hesly, které vyhlásila rakouská sociální demokracie: Žádné vměšování do balkánské války! Balkán balkánským socialistům! Udržet. mír!

V předvečer zahájení mimořádného kongresu Socialistické internacionály v Basileji napsal Bauer znovu varovná slova: "Celý socialistický svět stojí před bezprostředním nebezpečím války." V obsáhlém přehledu stanovisk socialistického hnutí k válce /na základě citátů z Marxe, Engelse, Lassalla, Bebela, Liebknechta - až k nejnovějším projevům Guesda, Hyndmana, Rennera a jiných/ kritizoval Bauer ta stanoviska svých současníků, kteří v duchu "staršího marxistického bojovného nastavení proti Rusku" nejen odsuzovali carismus, ale byli ochotní proti němu i válčit po boku jiných mocností /např. Rakouska /. /Takové stanovisko zastávali polští socialisté /PPS z ruského záboru a PSDS z Haliče/. A také Karel Renner dal najevo souhlas se stanoviskem Poláků, ochotných válčit proti Rusku i po boku Rakouska-Uherska. / Naproti tomu Bauer vidí, že carismus již není západní Evropě nebezpečný. Po-

suzovat události na Balkáně především se zřetelem k Rusku není třeba. Marx sám kdysi v roce 1853 naznačil možnost vzniku nějaké federativní republiky slovanských států na Balkáně namísto turecké říše. Dnes stojí před Cařihradem Bulhaři a nikoli carské Rusko. Možná se toto město stane sídlem spolkového státu svobodných balkánských států. A proto musí Internacionála zabránit vpádu Rakouska proti Srbsku, neboť takový čin by znamenal vehnat balkánské státy do náruče Ruska.

Další Bauerovy úvahy o tom, jaké prostředky má proletariát užít ve svém boji proti nebezpečí evropské válce, prozrazovaly centristické smýšlení autora. Bauer se totiž bál vyhlášení generální stávky, v níž viděl začátek přímé cesty k proletářské revoluci, v možnost jejího provedení nevěřil. Proto doporučoval především agitaci a politické manifestace - zkrátka "mobilizaci" veřejného mínění. Začne-li však buržoazie válku, pak sociální demokracie určitě získá sympatie mas a po válce // rozvine třídní boje.

O hlubší analýzu poměrů na Balkáně se pokusil Bauer v brožuře "Der Balkankrieg und die deutsche Weltpolitik", kterou připravil již v listopadu 1912. Bauer tu vysvětlil zájem velmocí o "turecké dědictví", "boj o Makedonii" /viz rozbor článku "Der Krieg um Makedonien"/, potom "boj o Albanii", vylíčil průběh první fáze balkánské války a porážku Turecka. Bylo již uvedeno, že Bauer hodnotil dobytí Makedonie balkánskými státy jako "buržoazní revoluci" V citované brožuře rozvedl Bauer své poznání a hodnocení složitých národnostních poměrů na Balkáně. Bauer soudil, že v Makedonii žijí převážně Slované, kteří měli silné spojení s Bulharskem. Mnoho Slovanů z Makedonie se stalo úředníky, učiteli, lékaři, právníky, ob-

chovníky a řemeslníky v Bulharsku. Velký byl počet makedonských sedláků, kteří přicházeli za prací do Bulharska a pak se vrátili zpět do vlasti. Je pochopitelné, že makedonská inteligence, která se usazovala v Bulharsku, nabývala tam bulharské národní citění a doma v Makedonii bojovala proti řeckému patriarchátu a za bulharský exarchát. Bauer pak popisuje, jak jednotlivé balkánské národy se pokoušely zakládat v Makedonii své kulturní a školské organizace a budovat i bojové družiny - "bandy". Do boje o církve a školy se spojila i arabská buržoazie, později zasahovali i Rumuni, starající se o Knocvlachy. Turci toto úsilí potlačovali, ale "bandy" se začaly spojovat ke společnému boji proti Turkům a v roce 1903 přerostl jejich boj v revoluci Makedonie proti Turecku. Ale velmocí, především Rusko a Rakousko, do tohoto protitureckého boje zasáhly, protože si nepřály rozpad turecké říše.

Bauer pak pokračuje líčením mladoturecké revoluce. Opatření nového tureckého režimu se nelíbila křesťanským rolníkům Makedonie: stížnosti proti Turkům byly ochotně slyšeny v Sofii, Bělehradě a v Aténách. Tak vznikaly podmínky pro společný postup balkánských států proti Turecku. Bauer samozřejmě přihlíží k dalším důležitým okolnostem, usnadňujícím společný postup balkánských států. Vývoj a výsledky první fáze balkánské války hodnotil Bauer vcelku pozitivně. Obdivoval statečnost bulharských a arabských armád, které bojovaly za národní svobodu a sjednocení, resp. i za osvobození Balkánů od dvojitého útlaku: tureckého feudalismu a evropského kapitalismu. Bauer vítá vítězství balkánských států, které znamená nejen zrušení tureckého feudalismu, ale zároveň i vytvoření velkého, jednotného a politicky samostatného hospodář-

ského celku. Srovnáváje situaci na Balkáně s důsledky revoluce a válek Itálie i Německa z let 1848-1871 dochází Bauer k závěru, že válka balkánských států proti Turecku znamenala pro Balkán "revoluci shora". Bauer vidí, že spolek balkánských knížat znamená tolik, co by přineslo uskutečnění demokratické federativní republiky balkánských národů, ale domnívá se, že další kapitalistický vývoj na Balkáně vytvoří podmínky k cestě od "polovičaté" k "celé revoluci".

V Německu se vyslovil o vývoji událostí na Balkáně poněkud pesimisticky K. Kautsky, který tentokrát - na rozdíl od let 1908-1909 - dával ve svém časopise /Die neue Zeit/ slovo o válce na Balkáně svému spolupracovníku H. Wendelovi a jiným domácím i zahraničním autorům. Ve svém článku "Válka a internacionála", napsaném bezprostředně po zasedání MSB v Bruselu ve dnech 28.-29. října 1912, vysvětlil Kautsky nejdříve heslo Internacionály "Balkán Balkáncům!" a její odmítavý postoj k samé válce. Kautsky přitom zejména oceňoval statečnost srbských a bulharských sociálních demokratů. Kautsky si byl vědom té skutečnosti, že za daných podmínek se na Balkáně uskutečňuje válečné řešení, ale propaganda pro demokratické a revoluční řešení poměrů na Balkáně v příští federaci je důležitá pro budoucnost. Podobně jako jiní autoři článků o situaci na Balkáně vidí i Kautsky, že vítězi ve válce jsou balkánské státy. A co tím vítězové získávají? - ptá se Kautsky. Více poddaných, více daní a více rekrutů. "Sedlákům Makedonie se asi ulehčí tím, že budou vyvlastněni turečtí velkostatkáři. Tento revoluční akt by byl mezi válečnými důsledky nejblahodárnější. Vedle tohoto mohou erbětí sedláci vytěžít z toho, obdrželi Srbsko přístav na moři..." Ale zisk z toho všeho budou mít byrokrati,

vojáci, obchodníci a ne sedláci. Průmysl se snad v celním spolku může rozvinout, ale jen za pomoci zahraničního kapitálu, a to by znamenalo, že nadhodnota poplyne ještě ve větší míře než dosud do zahraničí. Osvobození bratři v Makedonii bude sice zbaveni povinností vůči spahiům, ale dělníci balkánských států budou o to více sčasně a poplatní kapitalistům v cizině. Kautsky není optimistický co do budoucnosti balkánského spolku. Nevěří, že by monarchové udrželi spolupráci, a očekává spíše vzájemnou nedůvěru a žárlivost. Rakousko i Rusko budou v tomto směru pracovat. A tak nelze očekávat, že bude vyřešena "východní otázka" v tom smyslu, že po porážce Turecka dojde na Balkáně k míru. Vznikne soupeřství, budou závody ve zbrojení - ale to nakonec přivede masy k socialismu a k ideji sjednocení balkánských národů cestou revoluce. Po válce budou sociální demokraté sklízet za svůj postoj úspěchy.

Další vývoj na Balkáně se pokoušel odhadnout holandský socialista W. Ravesteijn, který v článku "Balkánský problém", uveřejněném v Die neue Zeit v polovině listopadu 1912, přirovnával "strašné porážky Turecka" k situaci v roce 1878, kdy rovněž hrozil zánik Turecka a pád Cařihradu ve prospěch Ruska /není přesné - J.K./. Sanstefanský mír však vzbudil odpor Evropy /evropských velmocí / a panství Turecka v Evropě bylo zachráněno: Anglie si dala zaplatit, získalo i Rakousko-Uherako, Francii a Itálii se dostalo slibů. Odvolává se na citovaný článek Rothsteina a na francouzského autora B. Béradea /"francouzského znalce diplomatických vztahů"/, soudí Ravesteijn, že Anglie se vzdala svého dávného cíle: bránit integritu Turecka. Ani Rakousko-Uherako a ještě méně Rusko nebudou bránit Turecko. I Německo po postupimské dohodě s Ruskem /jaro

1912/ bude při případném dělení Turecka uplatňovat své nároky v Anatólii a Mezopotámii. Francie má své starosti v Africe a Itálie musí nejdříve strávit své sousto z nedávno skončené války s Tureckem. A přece ještě existují síly, které brání v tendenci po rozkouskování Turecka. Tyto síly vidí Ravesteijn v samé geografické poloze Balkánu jako přechodu mezi Evropou a Malou Asií a severní Afrikou. /Zde se Ravesteijn odvolává na srbského zeměpisce Cvijiče, na jeho práci z roku 1908./ Kulturně sceluje tyto oblasti tří kontinentů řecká kultura. Je tu dále národnostní promíšení Makedonie. Barbaraské metody rozdělení země, jak to učinili Bulhaři r.1885 nelze přece zavádět v Makedonii, kde je helénská kultura tak silná. Jediným řešením všech těžkostí na Balkáně je návrh balkánských socialistů: federace balkánských zemí včetně Turecka. "Taková federace by dokázala uspokojit kulturní potřeby této zeměpisně jednotné oblasti, byla by s to zabránit pronikání evropského imperialismu a stejně tak i postavit nepřekročitelnou zeď ruské světové říši. Všechna jiná řešení balkánských problémů mohou být jen provizorní a nemohou uspokojit natrvalo zájmy všech ras a národů zde sídlících. Každé nové rozkouskování evropského Turecka bude umělé a po krátkém či delším čase vyvolá nové konflikty."

Také Ravesteijn se vyslovoval o budoucnosti dost pesimisticky. Domníval se, že, že Turecko bude nadále předmětem spekulací velmocí, že bude pokračovat zbrojení a že může dojít k válce.

Na rozdíl od Kautského a Ravesteijna viděl V.I.Lenin ve vývoji událostí na Balkáně na začátku listopadu 1912 příznivou možnost "nové etapy", resp. "nové kapitoly světových dějin". Zpravidajství evropského tisku o balkánské válce bylo pro Lenina

dokladem toho, že "už i buržoasní tisk celé Evropy, který z reakčních a ziskových důvodů obhajoval pověstný status quo na Balkáně, teď jednomyslně přisnává, že nastala nová kapitola světových dějin." Pod dojmem zpráv o "obrovských vítězstvích" balkánských vojsk a o "nesporné porážce Turecka" soudil Lenin, že spolek čtyř /balkánských/ států se stal faktem" a heslo "Balkán - balkánským státům!" je "už /podtrhl Lenin/ splněno". Při tomto svém hodnocení výsledků první balkánské války /její fáze do konce října 1912/ jako "nové kapitoly světových dějin", měl Lenin na mysli tuto skutečnost: "Ve východní Evropě - Rakousku, na Balkáně a v Rusku - nebyly stále ještě odstraněny značné pozůstatky středověku, které nesmírně brzdí společenský vývoj a růst proletariátu. Nebyl tu ještě odstraněn absolutismus /neomezená samovláda/, feudalismus /držba půdy a výsady feudálních velkostatkářů/ a národnostní útisk." Lenin sice viděl, že tendence ke spojení balkánských národů se prosadila jen jako "spolek balkánských monarchií", ale přece jen se domníval, že "vyřešení národnostní otázky na Balkáně se značně přiblížilo".

Ačkoli se spolek balkánských států uskutečnil za války a nikoli revolucí, přece jen byl "učiněn velký krok k vymýcení pozůstatků středověku v celé východní Evropě". Tutu skutečnost považoval Lenin za důležitou i pro další vývoj v Rusku. I když vítali ruští sociální demokraté sociálně politické důsledky první balkánské války pro národy jihovýchodní Evropy, resp. pro "celou východní Evropu", upozorňovali zároveň čtenáře svého tisku na "hrůzy války", na "hromadné pobíjení vojáků" /i tureckých / a pod.

Konec první fáze tažení vojsk balkánského spolku - dobytí Makedonie - komentoval Lenin v článku "Sociální význam arbských

a bulharských vítězství" slovy O. Bauera: "Dobytí Makedonie Bulharskem a Srbskem znamená pro Makedonii buržoazní revoluci, jakýsi rok 1789 nebo 1848 ... Tato slova rakouského marxisty Otty Bauera /z časopisu Der Kampf, 1. 11. 1912 -J.K./ ukazují v kostce hlavní podstatu nynějších událostí na Balkáně." Lenin srovnával dosavadní hospodářskou zaostalost Makedonie a zejména závislost slovanických /křesťanských/ rolníků na Turcích /spanělských/ s možnostmi nového rozvoje "po vítězství Srbů a Bulharů". Po tomto vítězství dochází k podlomění feudalismu a snad i ke vzniku více méně svobodné třídy rolníků vlastnicích půdy. "Buržoazní /ruský/ tisk od listu Novoje vremja až po Reč mluví o národním /podtrženo u Lenina/ osvobození Balkánu a přechází mlčky osvobození hospodářské /Lenin/. A ve skutečnosti je právě hospodářské osvobození hlavní." Lenin nechtěl tvrdit, že balkánská válka už v nynějším stadiu /listopad 1912/ provedla hospodářské osvobození makedonských sedláků, a pro jistotu užívá podmíněčného způsobu. Až teprve "úplné osvobození od statkářů a absolutismu by naprosto nevyhnutelně přineslo národní osvobození a úplné sebeurčení národů. A naopak, budou-li národy nadále utiskovány statkáři a balkánskými monarchy, potrvá v té či oné míře i útlak národnostní." Lenin by ovšem dal přednost té skutečnosti, "kdyby byla Makedonie osvobozena revolucí", kdyby se osvobodili srbské, bulharští i turečtí/Lenin/ rolníci bojem proti statkářům všech národností, protože takové osvobození by stálo stokrát méně životů než nynější válka. Lenin si však uvědomuje, že historické okolnosti - slabost a nevyspělost rolnických mas a malá početnost dělnictva v balkánských státech - nedovolily takové revoluční řešení, k němuž se chystali dělníci balkánských náro-

dů, usilující o zastolení federativní /spolkové -L./ republiky.

Srovnáváje program mezinárodního socialistického hnutí a liberální buržoazie, vidí Lenin zásadní rozdíl. "Evropská buržoazie a evropský proletariát se v názoru na balkánskou otázku zásadně liší. Buržoazie, i liberální, typu našich kadetů, křičí o »národní« osvobození »Slovánů« . Tím se obrací naruby smysl a historický význam nynějších událostí na Balkáně, tím se ztěžuje /Lenin/ skutečné osvobození balkánských národů. Tím se v té či oné míře napomáhá tomu, aby byly uchovány statkářské výsady, politické bezpráví a národnostní útlak. Naproti tomu je činná dělnická demokracie hájí skutečné a úplné osvobození balkánských národů. Jedině důsledně provedené hospodářské a politické osvobození rolníků /L./ všech balkánských národů může odstranit každou možnost jakéhokoliv národnostního útlaku.

Někdy ve dnech 24.-26. listopadu psal Lenin pokyny pro skupinu ruských sociálně demokratických poslanců IV. dумы, o čem mají hovořit ve svém prvním vystoupení. Lenin požadoval, aby sociálně demokratičtí poslanci mimo jiné nezapomínali na balkánskou válku, aby se vyalovili proti slovancko-tureckému nepřátelství a propagovali federativní balkánskou republiku a aby odhalovali pokusy carismu vměšovat se do války na Balkáně. Naopak měli poslanci upozornit na ujařmené národy v Rusku a žádat pro Finsko, Polsko, Ukrajinu "politické sebeurčení" a nikoli jen nějakou "rovnoprávnost".

Jak je vidět, Lenin se shodoval v hodnocení důsledků první balkánské války s O. Bauerem, od něhož přejímal názor, že balkánská válka na podzim 1912 představovala pro obyvatelstvo Makedonie buržoazní revoluci. Lenin na rozdíl od Bauera byl opatrnější v

hodnocení "ekonomického osvobození" makedonských sedláků; důsledné osvobození všem předpokládalo zbavit se nejen tureckých, ale vlastních /balkánských/ velkostatkářů. Lenin stál za protiválečným stanoviskem balkánských socialistů a souhlasil s jejich návrhem řešit poměry na Balkáně ustavením demokratické federativní republiky. Ale výsledky války nebylo možno negovat nebo je zásadně odmítat či bagatelizovat /jak to činil Kautsky/: proto onen pokus o hodnocení "hospodářského osvobození", které bylo důležitější než tzv. "národní osvobození".

Srovnáme-li závěrem našeho poznávání první etapy balkánské války jednotlivé názory sociálních demokratů, můžeme předběžně říci, že evropští socialisté hodnotili možné důsledky této války pro obyvatelstvo území dobytého čtyřspolkem nad Tureckem většinou dost příznivě. Bulharské i srbské marxistické historiografie hodnotí první balkánskou válku poměrně pozitivně, přičemž bulharští autoři vyzvedávají nesmírnou obětavost řadových vojáků a jejich úspěchy na tráčké a galipolské frontě. Makedonští historikové líčí postup vojsk balkánských států jako "dobývání", "okupování" a "rozdobování" země /Makedonie/.

- - -

In seinem Vortrag beschreibt und beurteilt der Verfasser den Wiederhall der Ereignisse in der ersten Etappe des ersten Balkankrieges /Oktober-November 1912/. Führende Persönlichkeiten der Sozialistischen Internationale fürchteten damals im Herbst 1912, daß die neuen Konflikte in Südosteuropa - diesmal der Krieg des Balkanbundes gegen die Türkei - in einem alleuropäischen Krieg überwachsen können, und darum strebten sie die Tätigkeit der ganzen Internationale und einzelner sozialdemokratischen Parteien

so zu führen, damit es den Mächten eine Einmischung in diese Konflikte in Südosteuropa unmöglich sei. In allen europäischen Ländern wurden damals verschiedene Demonstrationen der Arbeiter und der Volkmassen organisiert. Der überraschende Verlauf des Krieges - schon am Ende der ersten Woche ist klar geworden, daß die Türkei geschlagen werden wird - half dazu, daß die Gefahr eines gesamt-europäischen Krieges nicht an der Tagesordnung stand und daß einzelne sozialistische Publizisten und Theoretiker jetzt über die Konsequenzen des Krieges, vor allem über die Befreiung der Bewohner Mazedoniens, schreiben mußten. Im Jahre 1912 gab es in der II. Internationale keine besondere Turkophilie mehr - und allgemein wurde die Stellung der Sozialisten der Balkanländer angenommen; die staatsrechtlichen Verhältnisse in Südosteuropa sollten in einer Balkan-Föderation gelöst werden. Der Sieg des Balkanbundes wurde als eine bürgerliche Revolution für die Bewohner des befreiten Gebiets eingeschätzt. So beurteilten neue Verhältnisse /richtiger: die Möglichkeit der neuen Verhältnisse/ Otto Bauer und V.I.Lenin. Nur manche Publizisten schrieben damals über die Lage in Mazedonien mehr oder weniger pessimistisch, aber allgemein herrschte in der sozialistischen Bewegung vor dem außerordentlichen Kongress der Sozialistischen Internationale /Basel, 24.-25.November/ eine optimistische Stimmung.